

Celebritatea (V)

1. Cum s-ar putea defini noțiunea de *celebritate* în epoca noastră și ce mutații credeți că s-au produs în raport cu etapele anterioare ale umanității?
2. Dar în domeniul literar-artistic, ce înseamnă să fii celebru astăzi?
3. Tindeți spre celebritate? Care ar fi încununarea ideală a operei unui creator în lumea actuală?

Gheorghe Grigurcu:

Amoralismul celebrității

1. Celebritatea e un fenomen labil, constând în prezentarea (amplă), în deschiderea (de efect) spre exterior a unor indivizi. Nefiind nici pe departe în toate cazurile întemeiată pe valori, ea e în funcție de gradul de oglindire, de extindere glorioasă la un moment dat, a recepției. N-au devenit deopotrivă faimoși Maica Tereza și Al.Capone, Gandhi și Stalin? De unde rezultă un fatal amoralism al celebrității, o demonie capricioasă care-i înalță pe unii semeni ai noștri, sfidând o bagatelă precum factorul axiologic. Dacă, așa cum s-a susținut, epoca în curs aspiră la o civilizație a ochiului, celebritatea e în tot mai mare măsură axată pe imagine, pe o imagine nu doar la figurat ci și la propriu. E o agitație stăruitoare a unor figuri în raza văzului obștesc. Tirania moale a micului ecran, ca și numeroasele tipărituri copios ilustrate ce se insinuează mai cu seamă în rîndurile cită frunză și iarbă ale unor cititori nu tocmai pretențioși, asigură renumele unor vedete politice, ale divertismentului, ale mediului de afaceri și, nu în ultimul rînd, sportive. *Comunicarea* a devenit o disciplină nervoasă, tot mai absorbantă ce ne livrează celebrități de diverse calibre, unele efemere aidoma insectelor ce trăiesc un sezon sau o singură zi, altele ceva mai puternic propulsate în durată, fără însă ca pe fondul instabilității funciare ce caracterizează viața noastră postmodernă, dacă vreți (termenul e imprecis la extrem, volatilitate el însuși), să avem vreă garanție a „definitivului”, adică a înscrierii în istorie. Nu e mai comod să punem în paranteză sîciitoarea istorie, dacă, oricum, un celebru eseist a anunțat sfîrșitul ei? Una peste alta, nonvaloarea predomină într-o veselie. Presupunînd că în alte veacuri marile reputații se stabileau cu mai multă dificultate, cuprinzînd, evident, un număr mai mic de persoane, azi asistăm la un devergondaj al procesului, la o abundență de politicastri, starlete, veleitari, guralivi pur și simplu, ca să nu-i mai pomenim pe felurii mitocani și derbedei ce inundă (înfundă) canalele mediatizării. Are loc un gen de „democratizare” a selecției, întrucît ea pornește îndeobște de jos. Nu, Doamne ferește, de la instanțele unei autorități profesionale sau morale, ale unei competențe, ci de la așteptările lenș-vulgare, dacă nu de-a dreptul nătînge, ale unui public nediferențiat. Gustul derizoriu al masei aculturale manevrează în bună măsură pîrghiile reputațiilor prea adesea de o prea dubioasă calitate de pe „sticlă”. Oferind cu larghețe ceea ce socotesc că „se cere”, operatorii mass media, frecvent de o factură ultrapopulară, validează sîrguincios absența unor criterii onorabile, închizînd astfel cu grăbire un cerc vicios. Ce să mai zicem cînd un Silviu Prigoană, un Mădălin Voicu, un Gigi Becali sau un Irinel Columbeanu năzuiesc la rolul de „formatori de opinii”, de nu, în mentalul lor ebrietat de succesul pecuniar, chiar la rolul unor „directori de conștiință”? Ar mai fi ceva de zis?

2. Să ne amintim cîteva clipe era comunistă. Celebritatea în spațiul literelor însemna pe atunci o poziție privilegiată, de bonz tabuizat. Mai întîi, veneau, în șir rigid, aidoma unor statui de ipsos, nomenclaturişti precum M.Beniuc, Z.Stancu, Titus Popovici, D.R.Popescu, Eugen Barbu, vajnic apărați dacă nu direct de cenzură, măcar de „vigilența” redactorilor șefi ce nu voiau să-și aprindă paie-n cap. Mai apărea și o altă categorie, cea de răsfațați semioficiali. Slujitori și ei ai propagandei, uneori la modul repulsiv al lui Adrian Păunescu, altelei cu ceva mai multă discreție precum Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, în unele situații reșapați ai „realismului socialist” în frontul căruia au briat, precum Marin Preda, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, aceștia intimidau o critică deprinsă a le cînta în strună. Adică a-i înfățișa, cu prea puține excepții, la modul apoteotic. Cel ce cuteza a avea alt gen de opinii, degajate de corsetul conformist, era privit ca unul care a fluierat în biserică. Se producea un soi de lățire a fetișizării oficiale, o contaminare a condeiilor criticii de morbul ei. Dar cum stăm în actualitate? S-a dizolvat (însă nu cu totul) tagma personalităților cu protecție nemijlocită de partid și de stat,

precum odinioară. Se menține totuși clasa unor nume „pe val”, nu lipsite de merite, însă despre care „nu e conștient” cum grăiește ardeleanul, să scrii altcum decît de bine. Comentariul unidirecționat e astfel tipul de comentariu ce li se servește curent, trasînd în jurul lor un fel de *noli me tangere*. Într-o atare delicată, în pofida aparențelor, condiție se află – ați ghicit! – autori ca Augustin Buzura, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Mircea Dinescu și, parțial, Eugen Simion (Nicolae Manolescu a avut șansa de-a ieși din rezervație, odată cu lejerle discuții ce s-au iscat în jurul *Istoriei d-sale*). Sunt oameni cu care „nu e bine să te pui”. Departe de intenția de a le nega celorlalte virtuți cite le au, consemnăm doar această „gardă de corp” pe care le-o asigură o interpretare din reflexele căreia e de presupus că n-a dispărut complet inhibiția din anii totalitarismului. Dar, *hélas*, nicio celebritate nu e avantajată de o atmosferă convențională. Artificiul îi devine o mortală primejdie.

3. Dacă „tindeam” cu orice preț spre celebritate, nu m-aș fi străduit să-mi croiesc un alt drum în viață? Aș părea probabil nesincer dacă aș face elogiul anonimului, însă felul meu natural de-a fi n-ar putea fi compatibil cu ipostaza unui as mediatic, culegînd cu nesaț aplauze și nedîndu-se în lături a le provoca. Mă simt mult mai bine în solitudine decît în societate, fie ea oricît de măgulitoare. Chamfort descria celebritatea drept „avantajul de-a fi cunoscut de cei pe care nu-i cunoști”. E oare totdeauna un „avantaj”? Faptul de-a fi salutat pe stradă de necunoscuți, așa cum mi se mai întîmplă, mă stînjenește aidoma unei imposturi în care am ajuns involuntar. Cunoașterea oamenilor se cade a fi mutuală, ca o coroborare a fiecărei prezențe prin cealaltă. A fi cunoscut și a nu cunoaște la rîndu-ți nu constituie oare o probă de trufie, o circumstanță derizorie, oricît ar fi ambalată în foițele lucioase ale „meritului” atît de dificil de asumat? Doresc să scriu în continuare, pînă mă vor ține puterile, nu în contul unei „celebrități”, ci al unei satisfacții intime. Mă vreau ferit de ispita, se pare că intensă pentru unii confrăți, a imaginii vorbite, ispită ce i-a împins pe cîțiva dintre ei, cu certitudine înzeștrați, precum Mircea Dinescu, Ion Cristoiu, Emil Hurezeanu, să-și abandoneze pana literară în favoarea acestei imagini evanescente și a verbului volant. Notorietatea iute trecătoare a unui, de pildă, Iosif Sava, cîndva stea de primă mărime a televiziunii naționale, nu pare a-i tulbura, deși s-ar fi cuvenit.

Doina Ruști:

„Vanzătorii conduc lumea”

1. Celebritatea, acum ca și în toate timpurile, este o poziție istorică, despre care au cunoștință măcar 10 la sută dintr-o colectivitate, cu mențiunea că acest procent trebuie să cuprindă oameni care provin din clase sociale diverse. Celebritatea implică un sentiment de admirație care se sprijină întotdeauna discret pe dorința fiecăruia de a se afla în atenția celorlalți. Tocmai de aceea se creează repede cercul vicios: un om face o acțiune care să-l aducă în centrul atenției, iar cei care îl remarcă încep să se identifice cu el, să-l idealizeze, să creadă în el, să-l prezinte și altora etc. Își ucide fratele și-i ia tronul la anul 1600, apoi timp de cîteva mii de ani, oameni care nu l-au cunoscut niciodată vorbesc despre valoarea lui istorică: *un principe care a domnit între anii cutare și cutare și care a rămas în istorie doar pentru un fratricid*. Dar cu toate acestea, el este pus încă în rîndurile celebrităților. Ca să nu mai vorbim de Nero.

Prin urmare, nu prea are importanță domeniul în care un om devine celebru, cît proporția în care se face cunoscut. Ecoul unei povești care impresionează la un moment dat grupuri diverse ale unei generații umane este cu atît mai lung, cu cît este mai pronunțată latura senzațională a întîmplării. Iar aceasta nu este o însușire care să țină de talent, genialitate ori merite morale, ci este în mare parte apanajul personalității și al oportunității.

Tocmai de aceea, cărțile de istorie sunt pline de criminali fioroși, numiți eroi, ierarhiile artistice se sprijină

pe acei oameni cu personalitate și carismă, care au știut să se facă bine cunoscuți în timpul vieții, iar profesorii de română nu vorbesc niciodată despre *Luceafărul* fără să-l pomenească, întotdeauna cu evlavie, pe Kunisch, ilustrul călător.

2. Un scriitor celebru este unul bine vîndut. Întotdeauna vânzătorii au avut un rol social însemnat. Astăzi ei conduc lumea. Scriitorul de azi nu este decît un produs al cărui destin depinde de talentul vânzătorului. Scriitorul nu are nevoie de talent. El poate deveni celebru pentru că și-a ucis mama, pentru că după opera lui s-a făcut un film, pentru că este deja o vedetă. Sau poate fi el însuși un vânzător. Oricum, opera lui nu este citită, ci cumpărată. Oamenii cumpără cărți ca să le aibă, să le citească mai tîrziu, să fie în casă, să fie pentru copii. Extrem de puțină lume citește, și în rare cazuri se lasă dusă de plăcerea lecturii. De altfel, un scriitor celebru nici nu are nevoie să fie citit, pentru că adepții lui repetă ceea ce le-a spus vânzătorul, anume că este inegalabil. Bineînțeles, toată lumea este la curent cu subiectul unei opere celebre, deoarece vânzătorul are grijă de acest detaliu. De fapt, el hotărăște despre ce este vorba într-o operă deja scrisă și cum nimeni nu se obosește să verifice, fiecare om repetă, uneori cu talent creator, ceea ce le-a spus vânzătorul - prin intermediul televizorului, prin gura criticilor, a altor oameni celebri, adică prin toate gurile care ciripesc continuu la urechile noastre.

3. Bineînțeles. Doar de aceea sunt om. Celebritatea ideală ar fi următoarea: să public o carte, la o editură obscură și pe care să n-o promoveze nimeni. Și, în ciuda acestor neajunsuri, să se vîndă imediat, în 100.000 de exemplare. Dar aceasta nu este decît o utopie. În mod rațional, îmi doresc o celebritate sigură, făcută profesionist, de un vânzător bun, pe care să-l pot convinge să-și facă pomană cu mine, să aibă bunătatea și să mă accepte printre clienții săi. Să devin o sclavă eternă și generoasă, dar desigur, celebră. Bineînțeles, după tot efortul, s-ar putea să-mi fie mai greu să scriu, dar mă liniștește gîndul căld că oricum, fiind celebră, nu mă mai citește nimeni.

Și tot vorbind despre celebritate, îmi dau seama că de fapt, există ceva mai mult decît atât: puterea creatorului de celebrități. De ce-ar vrea cineva să fie ilustru, cînd ar putea deveni arhitectul figurilor celebre?

Niculina Oprea:

„Între celebru și cerebral”

1. Cunoaștem cu toții că celebritatea e punctul culminant la care poate ajunge un autor / un artist, fie că așa au vrut ursitorii sale, fie că în susținerea autorului respectiv au intervenit forțe de ordin financiar. Este imposibil a vorbi în anul 2009 despre acest subiect fără a ne duce cu gîndul la binefacerea mass-media. Aceasta este una dintre mutațiile esențiale care s-au produs în raport cu etapele anterioare ale umanității. Faptul că în zilele noastre *banul* vine adesea în sprijinul celebrității îmi pare un lucru destul de grav, întrucît celebritatea de azi nu are prea multe în comun cu celebritatea de ieri. Deoarece ancheta dumneavoastră pune punctul pe „i”, nu voi face referire la personaje care au impresia că sunt celebre doar pentru faptul că se perindă prin studiourile televiziunilor la orice oră din zi și din noapte, dar a căror incultură este evidentă.

Știm cu toții că sarcina posterității este aceea de a considera meritele unui autor sau ale unui artist, acesta e motivul pentru care îmi este mult mai ușor să cred în Gloria postumă. Cu toate că exemplele sunt nenumărate în acest sens, vă sugerez să o ascultați pe regretata Anca Parghel cîntînd *Ciocărlia*, veți simți cum celebrata secătuieste artistul. Cu toate acestea, avem și destule exemple vii.

2. Deși ne-a părăsit în primăvara lui 2008, doamna Monica Lovinescu este un exemplu total. Am mereu impresia că se află undeva foarte aproape de noi, pentru mine, Domnia Sa este un exemplu încă viu și, totodată, un model.

Tot din domeniul literar vreau să-l amintesc pe scriitorul Orhan Pamuk. Mă întreb dacă revista americană „Time” nu l-ar fi inclus pe scriitor în anul 2006 pe lista celor mai influenți 100 de oameni din lume, azi am mai fi avut ocazia de-a-l trece în rîndul celebrităților? Poate da, poate nu! Am citit un interviu dat de autor în care spune că nu și-ar fi imaginat vreodată că va primi *Premiul Nobel pentru Literatură*, cu toate acestea l-a primit. Deși își conștientizează valoarea, scriitorul Orhan Pamuk poate fi un exemplu de talent și modestie pentru fiecare dintre cei

Anchetă realizată de

Ion ZUBAȘCU

(Continuare în p. 23)

Iluzia unei iluzii

De parcă acum ca și atunci veritabilii anticomuniști ar fi deținut pîrghiile puterii! De parcă acum ca și atunci nu s-ar fi practicat o politică sistematică de izolare și de ineficientizare a „intratabililor” democrați. De parcă n-ar fi persistat destule din vechile structuri, ca și o categorie de indivizi purtători ai mentalității trecutului, cărora li s-a alăturat o liotă de profitori, în rolul unor operatori de primă mînă în politică, administrație, economie! O altă pretenție a condeiului nostru, ascuns uneori în spatele lat al lui Michnik, este cea, enunțată emfatic, că anticomunismul ar constitui azi nu mai mult decît un eșec, deoarece „el și-a îndeplinit misiunea principală de demolare a comunismului și de punere a bazelor unei societăți deschise”, evoluînd „înspre o atitudine de tip fundamentalist, intolerant și autist”. Deci un „fundamentalism intolerant” (de parcă ar putea ființa și fundamentalisme tolerante), deși dezumflat, o biată epavă. Nu e greu de detectat sub un asemenea lexic numai parțial priment obișnuita aversiune brutală pe care comunismul și-a îndreptat-o împotriva adversarilor săi, acea reacție viscerală ce intenționa a induce simțămîntul unei cauze pierdute, a „unei situații dezastruoase. A unui eșec iremediabil, dictat de legile istoriei”. Marxismul de curte nouă, spre deosebire de cel al anilor stalinști, crunt disjunctiv, în numele unor asemenea „legi” al căror monopol pretindea a-l deține, preferă însă învăluirile, echivocurile, amalgamările. Deci un camuflaj, o politichie de sepie. Luînd ceva de ici, ceva de colo, experimentatorii săi fac conexiuni uimitoare, propun figuri groțești. Iată o mostră a speculației aberante la care se ajunge: „Totuși, din punct de vedere social, mi se pare evident că cele două fenomene sunt simptomele unor eșecuri majore ale societății românești, rezistența din munți reprezentînd eșecul socializării reformării comunismului, iar Revoluția eșecul socializării prăbușirii comunismului”. Așa va să zică!

În final, Ciprian Șiulea montează încă un paragraf, furibund, al filipicii anti-anticomuniste ce-o desfășoară. Substituind fără jenă adevărurile elementare, culorile, Binele și Răul, lumina și negura, punctele cardinale precum într-un joc al unei mistificări frenetice, d-sa se dedă la o practică descalificantă. Secvențele acestui spectacol sunt tot atîtea fișii ale absurdului fluturate convulsiv. E un suprarealism nu însă al imaginii, ci, să spunem astfel, al ideii: „Așa se explică ideea că anticomunismul ar constitui o «obligație morală», o colosală

aberație promovată de Vladimir Tismăneanu și alți lideri ai anticomunismului românesc de tranziție”. Ca și: „Anticomunismul este un discurs ideologic și politic față de care este absurd să soliciți fidelitate. El se poate baza pe valori, deși în cazul românesc ar fi de discutat despre ce fel de valori este vorba”. Ca și: „A impune obligații morale de natură publică față de un discurs ideologic al unui grup particular înseamnă a încălca libertatea individului într-un mod aproape identic cu cel practicat de regimurile comuniste însele”. Ca și, culmea, dacă în acest climat halucinant am putea stabili o culme: „Așa s-a ajuns ca tocmai anticomuniștii din România să fie cei care mențin în viață comunismul”. Ne imaginăm, avînd în minte uriașele jertfe ale tragediei comuniste, un număr de *strip-tease* plasat în altarul unei biserici. Oricît ne-am reține de la un vocabular aspru, nu ne simțim în stare, în cele din urmă, decît a ne mărturisii dezgustul.

„Între celebru și cerebral”

ce sunt sau tind să devină scriitori. De asemenea, tradus în peste 40 de limbi și cu o bogată activitate literară, deși încă nu a primit Premiului Nobel pentru Literatură, Sherko Bekas este un mare poet pe care voi continua să-l promovez în România.

Din domeniul artistic le amintesc pe cele două soprane Angela Gheorghiu și Mariana Nicolesco.

3. În adîncul sufletului, oricare autor își dorește să devină celebru, însă cei adevărați fac o conexiune obligatorie între *celebru* și *cerebral*. Punînd în balanță rezultatele operei lor, își vor da singuri seama dacă pot tinde spre celebritate. Deocamdată, ca scriitor și mai ales ca poet, tind spre zona traducerilor. Ar fi o prostie să spun că tind spre celebritate, când grupaje de poezii din creația mea au fost traduse doar în 7-8 limbi, iar ca volume până la ora actuală am doar o carte în limba franceză. Ceea ce mă bucură foarte mult e faptul că poeziile mele sună foarte bine în limbile în care au fost traduse, aceasta mi-a fost spusă atât de către traducători, cât și de cititorii străini.

În literatura română actuală tind spre celebritate Gabriela Adameștenu, prozatoarea avînd deja cărți traduse și un bun manageriat. Nu departe se află scriitorul Alexandru Ecovoiu, cărțile lui fiind deja cunoscute în Spania și Germania. Chiar dacă încă nu are nicio carte tradusă în vreo limbă de circulație,

pozatorul Dan Stanca ar putea fi un foarte bun exemplu dacă volumele lui ar intra pe mîna unui traducător foarte bun.

Încununarea ideală a operei unui creator în lumea actuală constă în recunoașterea lui și a operei lui, așa cum spuneam mai sus despre scriitorii Orhan Pamuk și Sherko Bekas.

București, 11 ianuarie 2009

Oameni care nu înfloresc

Personajele episodice (Pavel Sîrghi, Răzvan Vicoveanu, Kovacs Csaba) potențează în secvențele lor atmosfera rural-ludică, pulsul vital ce contrastează cu aerul pustii al livezii. Ei sunt activi, se scaldă, se joacă în livada crepusculară, transformă abrupt-muncitorește spațiul de joc (ori de joacă, mai bine zis).

În fine, Treplev (Richard Balint) și Trigorin (Daniel Vulcu) alcătuiesc un cuplu specular al masculinității antagonice. Ei sunt pivoții jocurilor de putere, fie acestea amoroase ori sociale. Conflictul din care învingător pare să iasă al doilea, cuceritorul versat, bărbatul de succes, îl are drept învingător, de fapt, pe cel dintâi, amenințat însă mereu de destinul alter-ego-ului său specular. Balint a interpretat spectaculos și fermecător acest rol, începînd de la frămîntările și revoltele sale adolescente până la semnul unei maturități traumatice, însă înțelepte. Daniel Vulcu a evoluat decent, însă cu momente de estompare.

De altfel, spectacolul are unele inegalități de concepție și joc, precum unele interludii ludic-afectuoase, scena Dorn-Polina, tempoul prea lent din unele secvențe sau tonusul inegal al unor interpreți.

Totuși, evoluția actorilor denotă un admirabil spirit de echipă a teatrului orădean, mai puțin vizibilă în ultimele înscenări. Colaborarea lor cu regizori străini pare să fi dat un plus de „specializare” de bun augur fiecărui interpret. Micile imperfecțiuni sunt accidentale.

În ansamblu, *Pescărușul* e o montare originală, onest-cehoviană dar nu tradiționalistă, care pune în valoare câteva puncte de inflexiune ale piesei într-o manieră savuros-spectaculoasă, păstrînd subtextul *vieții fără viață*, al *măștilor* purtate de eroi. E un spectacol despre iubiri imposibile și veșnică singurătate. Precum copacii fără crengi ai livezii, oamenii din *Pescărușul* nu vor înflori niciodată. Dar, ca păpușile mecanice, ei (se) pot juca la nesfârșit.